ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 24.06.2026 | Балаж Ярабік

Проба сил

Чому Київ посилив політику щодо Мінська

19 червня Володимир Зеленський висунув Олександру Лукашенку ультиматум: білоруська влада має за тиждень демонтувати ретранслятори, які коригують атаки російських дронів по українській території. А якщо ні, то за них це зроблять ЗСУ.

Заява стала черговим доказом того, як різко змінилася політика Києва на білоруському напрямі, і послідувала після зустрічі Зеленського з лідеркою білоруської опозиції Світланою Тихановською, де він говорив про те, що Білорусь має «звільнитися від російського втручання». Якщо в перші роки війни українське керівництво уникало різких жестів, щоб не загострювати відносини з Мінськом, то тепер з'явилося одразу кілька нових факторів, які підштовхнули Київ зайняти більш напористу позицію.

Гра на ескалацію

Насамперед українські претензії пов'язані з тим, що Київ, як і раніше, розглядає Білорусь як важливу частину військової інфраструктури Росії і як один із потенційних інструментів російського тиску. Серед іншого, Україна звинувачує Білорусь у тому, що вона дозволяє російським дроноводам використовувати інфраструктуру поблизу українського кордону.

Ці побоювання лише посилилися після розгортання у Білорусі російської тактичної ядерної зброї (ТЯЗ), що ще міцніше прив'язало країну до військової політики РФ. Додаткову тривогу у Києві викликали травневі масштабні ядерні навчання на білоруській території, в яких були задіяні елементи російських стратегічних сил та ТЯЗ. Навчання пройшли за безпрецедентними польсько-французькими маневрами і стали явним сигналом Україні та Північноатлантичному альянсу.

За підсумками навчань так і не з'явилося чітких доказів того, що російські ядерні боєголовки розміщені у Білорусі на постійній основі (Росія розгорнула додаткову ТЯЗ спеціально для маневрів). У

Мінську інформація на цю тему суворо засекречена, що контрастує з більш демонстративною поведінкою Москви.

Так чи інакше, ризики ескалації за межами українського театру воєнних дій зростають. Зокрема, дедалі більше безпілотників перетинає повітряний простір сусідніх країн, зокрема, Білорусі та держав НАТО. Мінськ стверджує, що Київ нібито навмисно запускає ці дрони у білоруському напрямку.

Спостереження збоку

Проте різке посилення української політики щодо Білорусі стало не так відповіддю на безпосередню загрозу з боку Мінська, як наслідком кількох інших пов'язаних між собою чинників. Серед них – побоювання Києва щодо взаємодії між США і Білоруссю, що триває, військова інтеграція Москви і Мінська, а також дедалі більш напориста регіональна стратегія самого Києва.

Коли офіс президента Зеленського очолював Андрій Єрмак, Україна намагалася уникати кроків, які могли б ще більше прив'язати Білорусь до Росії у військовому відношенні. Ба більше, Київ навіть таємно співпрацював із Мінськом з питань, пов'язаних із безпекою. Однак у грудні минулого року Зеленський вперше зустрівся з Тихановською у Вільнюсі, після чого українська влада ухвалила два пакети санкцій проти Білорусі і порушила питання про можливе судове переслідування Олександра Лукашенка.

Судячи з усього, безпосередньою причиною стали побоювання з приводу діалогу між Мінськом і Вашингтоном, що намітився. У перспективі ця взаємодія може призвести до нормалізації двосторонніх відносин. На зміну американської політики вплинуло те, що ізоляція та санкції, запроваджені проти Білорусі після 2020 року, так і не призвели до політичних змін. За Дональда Трампа США почали шукати нові канали зв'язку для звільнення політв'язнів, збору розвідданих та обмеження російського впливу в Білорусі.

Надалі можлива навіть особиста зустріч Трампа та Лукашенка. Їй може супроводжувати звільнення понад 600 білоруських політв'язнів, які все ще залишаються під вартою. При цьому процес американо-білоруського перезавантаження залишається вразливим через залежність Мінська від Москви та санкції, накладені на Білорусь за співпрацю з РФ у війні проти України.

З об’єкта на суб’єкт

Еволюція української політики щодо Білорусі – це ще й наслідок того, як змінилося самосприйняття Києва: якщо раніше він шукав захисту у Заходу, то тепер сам стає суб’єктом регіональної безпеки.

Українське суспільство це зрушення підтримує. За даними опитувань, сьогодні 40 відсотків українців вважають свою країну одним із лідерів серед європейських держав, хоча до війни таких було лише 8 відсотків. Майже три чверті опитаних вважають, що ЗСУ захищають не лише свою країну, а й усю Європу. Більшість виступає за те, щоб Україна надала військову допомогу сусіднім європейським країнам у разі нападу на них із боку Росії.

Такі настрої посилюють бажання Києва брати участь у формуванні нової архітектури регіональної безпеки – незважаючи на всі структурні обмеження, такі як збереження залежності від західної фінансової та військової допомоги, зростаюча втома суспільства від війни, демографічний спад та невизначеність щодо темпів та умов євроінтеграції. Іншими словами, твердіша позиція в регіональній політиці необхідна Києву для того, щоб продемонструвати свою нову роль у регіоні і за кордоном, і українському суспільству.

Київ став дотримуватися жорсткішої лінії стосовно Білорусі ще й тому, що хоче впливати на майбутні відносини Євросоюзу з Москвою та Мінськом. Його непокоїть не так різкий розворот політики ЄС, як те, що вибіркова взаємодія з Білоруссю може стати прологом для ширшої переоцінки відносин з Росією в контексті майбутнього регіонального врегулювання.

Україна прагне позиціонувати себе як опору архітектури безпеки у Східній Європі і домагається того, щоб будь-який майбутній порядок за замовчуванням виключав можливість повернення Росії на позиції домінуючої сили в регіоні.

Тестовий полігон

Поки що побоювання Києва щодо перспектив виходу Мінська з ізоляції видаються перебільшеними. Хоча перші ознаки обговорення цього питання вже з’явилися, на білоруському напрямі ЄС діє значно обережніше, ніж Вашингтон.

Змінити свою позицію Європі заважає одразу кілька факторів. Наприклад, те, що Литва послідовно протидіє будь-якому зближенню ЄС із режимом Лукашенка. У таких умовах важко уявити

суттєве зрушення у європейській політиці без ширшого процесу врегулювання навколо України. Водночас можливе коригування підходу Польщі – після того як Білорусь звільнила політв'язнів та послабила міграційний тиск – може прискорити внутрішні дискусії в ЄС і стати тестом на міцність для нинішнього консенсусу.

Окремо варто відзначити зростання дипломатичної активності Франції щодо Білорусі. Він збігся з дискусіями щодо траєкторії вступу України до ЄС та майбутньої взаємодії з Росією. 24 травня з ініціативи Франції Емманюель Макрон та Олександр Лукашенко поговорили телефоном. Цьому передували численні офіційні та неформальні контакти між Парижем та Мінськом. Два президенти обговорили регіональну безпеку, відносини між Білоруссю та ЄС, а також двосторонні питання. Важливо, що дзвінок відбувся перед неформальною зустріччю міністрів закордонних справ країн ЄС, де обговорювалися перспективи діалогу між Брюсселем та Москвою.

Ці процеси відображають зростання стурбованості ЄС ризиками ескалації на східному фланзі НАТО. Європа починає замислюватись про канали комунікації з Москвою. І в дебатах із цього питання Мінськ хоче постати у ролі корисного посередника, яку він уже грав після 2014 року. Проте для Києва з Білоруссю пов'язане масштабніше стратегічне питання: що виявиться в основі майбутнього європейського порядку – довгострокове стримування Росії чи кероване співіснування з нею. Білорусь стає першим полігоном для перевірки цих стратегій.

Ця стаття вперше вийшла на сайті Берлінського центру Карнегі та публікується з дозволу правовласника.

Балаж Ярабік

Балаж Ярабік (Balázs Jarábik) – політолог і політичний аналітик. В минулому, серед іншого, очолював відділ політики, аналізу та координації Консультативної місії Європейського союзу в Україні та був запрошеним науковим співробітником Фонду Карнегі за міжнародний мир.

